

Identiteetin merkitys ammatinvalinnalle

Niskasaari Senja & Pennanen Anniina

Kehittämistehtävä

Sosiaali- ja terveysala

Terveydenhoitaja (AMK)

Lapin AMK 2014

TIIVISTELMÄ

Koulutusohjelma:	Terveystenhoitajatyön koulutusohjelma
Tekijät:	Senja Niskasaari & Anniina Pennanen
Kehittämistehtävän nimi:	Identiteetin merkitys ammatinvalinnalle
Sivuja (joista liitteitä):	30 (4)
Päiväys:	22.4.2014
Kehittämistehtävän ohjaajat:	Raija Luutonen ja Anne Puro
Kehittämistehtävä toteutettiin projektiluontoisena. Saimme idean kehittämistehtävään kouluterveydenhuollon kurssin tehtävästä, jonka koimme erittäin hyödylliseksi ja mielenkiintoiseksi. Koulun terveydenhoitajan mukaan aiheelle oli selkeä tarve, koska 8-luokkalaiset alkavat jo suunnitella jatko-opintoja ja tarvitsevat siihen tukea. Tämän projektin tarkoituksena oli toteuttaa ohjaustunti Haukiputaan yläkoulun 8-luokkalaisille jatko-opinnoista ja 14–16-vuotiaan nuoren identiteetin kehityksestä. Projektin tavoitteena oli, että 8-luokkalaiset saavat tukea, kun he pohtivat identiteettiään ja samanaikaisesti tulevaisuuttaan eri jatko-opintopaikoissa. Tavoitteena oli myös, että 8-luokkalaiset saavat monipuolista ja ajankohtaista tietoa eri jatko-opintomahdollisuuksista. Terveystenhoitajaopintojen kehittämistehtävä tuotettiin projektityönä yhteistyössä Haukiputaan yläkoulun terveydenhoitaja Mia Markuksen kanssa. Projektin toteuttamisessa työmenetelminä käytettiin ohjaustuntia, joka toteutettiin Haukiputaan yläkoulun 8-luokkalaisille. 8-luokkalaiset kokivat ohjaustunnin tärkeäksi ja mielekkääksi. He kokivat saaneensa uutta tietoa ja ajatuksia ammatinvalintaan liittyen.	
Asiasanat: Identiteetti, jatko-opinnot, ohjaustunti, ammatinvalinta	

ABSTRACT

LAPPI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Training program:	Training program of public health nurse
Authors:	Senja Niskasaari & Anniina Pennanen
Thesis title:	The effect of identity to the choice of occupation
Pages (+ appendices)	30 (4)
Date:	22.4.2014
Tutors of thesis:	Raija Luutonen and Anne Puro
This thesis was created as a project. We got the idea of project by the mission of school health care course. That mission was very interesting and necessary. The public health nurse of Haukipudas junior high school thought that our idea was good because eight grade pupils begin to plan their choice of occupation and they would need more support to this. The purpose of this project was to conduct a lesson for eight grade pupils about different choices of occupation and identity development of their age. The objective of this project was that eight grade pupils get support while thinking their identity and future at different places to study at the same time. The other objective of this project was that eight grade pupils get diverse and current facts of different places to study. This project was created by cooperation with Mia Markus, public health nurse of Haukipudas junior high school. In that project our work method was lesson that we conducted to eight grade pupils in Haukipudas. Eight grade pupils experienced that our conducted lesson was important and reasonable. They experienced to get new facts and thoughts of occupation choices.	
Keywords: identity, studies, conducted lesson, career	

SISÄLLYS

1. JOHDANTO.....	5
2. 8.-LUOKKALAISEN NUOREN KEHITYS	7
3. JATKO-OPINNOT.....	8
4. IDENTITEETIN MERKITYS AMMATINVALINNALLE	11
5. OPETUS/OHJAUSTILANNE	13
5.1 Opetus/ohjaustilanteen suunnittelu	13
5.2 Opetus/ohjaustilanteen toteutus	13
5.3 Opetus/ohjaustilanteen arviointi	14
6. PROJEKTIN TARKOITUS JA TAVOITE	17
7. PROJEKTIN RAJAUS, LIITTYMÄT JA ORGANISOINTI.....	18
8. PROJEKTIN TOTEUTTAMISEN JA TYÖSKENTELYN KUVAUS	19
9. TULOSTEN JA PROSESSIN ARVIONTI.....	20
10. EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	21
11. POHDINTA.....	22
LÄHTEET:.....	24

Liitteet

1. JOHDANTO

Kehittämistehtävämme toteutettiin projektiluontoisena. Toteutimme ohjaustunnin Haukiputaan yläkoulun 8-luokkalaisille jatko-opinnoista ja 14–16-vuotiaan identiteetin kehityksestä. Saimme idean kehittämistehtävään kouluterveydenhuollon kurssin tehtävästä, jonka koimme erittäin hyödylliseksi ja mielenkiintoiseksi. Toinen meistä opiskelijoista on ollut Haukiputaan yläkoulun kouluterveydenhuollossa harjoittelussa, joten olimme yhteydessä heidän kouluterveydenhoitajaan. Hän oli sitä mieltä, että aiheelle oli selkeä tarve, koska 8-luokkalaiset alkavat jo suunnitella jatko-opintojaan ja tarvitsevat siihen tukea.

Ennen projektin työstämistä, tulisi sille olla selkeä tarve. Projektille on olemassa tekijät, joilla on yhteinen halu toteuttaa projektia. Projektille pitää aluksi työstää projektisuunnitelma, jonka mukaan edetään ja työstetään projektia. Projektin alkuvaiheessa luodaan käsitys jostakin ongelmasta ja se pilkotaan osatehtäviin sekä sovitaan työskentelytavoista. Tärkeää toteutuksessa on nimetä vastuuhenkilöt ja hankkia projektille resurssit. Projekti koostuu useista toisiinsa kytketyistä toiminnallisista osista. Tällöin projektista tulee kokonaisuus. Suunnittelu, toteuttaminen, ja arviointi ovat muun muassa niitä osatekijöitä, jotka ovat keskeisiä prosessin osatekijöitä. (Paasivaara, Suhonen & Nikkilä 2008)

Tämän kehittämistehtävän tarkoituksena oli toteuttaa ohjaustunti Haukiputaan yläkoulun 8-luokkalaisille jatko-opinnoista ja 14–16-vuotiaan nuoren identiteetin kehityksestä. Tavoitteena oli, että 8-luokkalaiset saavat tukea, kun he pohtivat identiteettiään ja samanaikaisesti tulevaisuuttaan eri jatko-opintopaikoissa. Toimme esiin, että myös kouluterveydenhoitaja voi tukea heitä näissä asioissa. Tavoitteena oli myös, että 8-luokkalaiset saavat monipuolista ja ajankohtaista tietoa eri jatko-opintomahdollisuuksista. Tunnin suunnittelun ja toteuttamisen myötä opettelimme ja opimme terveydenhoitajalle tärkeitä taitoja ryhmätilanteiden toteuttamisesta. Saimme myös lisää tietoa jatko-opintomahdollisuuksista ja 14–16-vuotiaan kehityksestä. Nämä ovat tärkeitä asioita, mikäli toimimme joskus kouluterveydenhoitajana. Saimme myös käsityksen kehittämistehtävän tekemisestä projektityönä ja siitä, miten edetään suunnitelmavaiheesta loppuarviointiin.

Projektityön raportin teoreettisessa viitekehyksessä käsitelimme 8- luokkalaisen nuoren kehitystä, jatko-opintoja sekä näiden asioiden yhteyttä. Käsitelimme myös ohjaustunnin toteuttamisen teoriaa. Projektin tekeminen lähti liikkeelle projektisuunnitelman työstämisellä joulukuussa 2013. Huhtikuussa 2014 toteutimme ohjaustunnin ja projektiraportti valmistui tämän jälkeen.

2. 8.-LUOKKALAISEN NUOREN KEHITYS

Varsinainen nuoruusikä on 15–17- vuotiaana, jolloin nuori on alkanut sopeutumaan muuttuneeseen ruumiinkuvaansa ja on saanut osittain hallintaansa varhaisuuden muutoksiin liittyvät paineet. Keskeistä tässä iässä on seksuaalisuuden kehitys, eli nuoren oma seksuaalisuus ja sen vaikutus hänen ihmissuhteisiinsa. Fyysinen kasvu ja muuttuneet sukupuoliominaisuudet työntävät nuorta kohti aikuisuuden seksuaalisuutta. Ikätoverit ovat keskeisessä asemassa seksuaalisuuden rakentamisessa. Seurustelusuhteiden avulla vahvistetaan omaa minuutta. Nuoren kehityksessä tiedostettavia asioita ovat fyysisesti aikuiseksi kehittyminen, identiteetin kehittyminen, uuden ruumiinkuvan kehittyminen, emotionaalinen itsenäistyminen, oman fyysisen olemuksen hyväksyminen, aikuisen roolin etsiminen, vastuullisen käyttäytymisen omaksuminen sekä ihanteiden etsiminen. (Aalberg & Siimes, 1999.)

Nuori viettää aikaansa pääasiassa kahdessa sosiaalisessa ympäristössä; toveripiirissä ja perheessä. Murrosiässä nuori haluaa irtautua kodista, mutta tarvitsee silti aikuisen tukea ja rajoja, erityisesti taloudellisesti ja henkisesti. Murrosikäinen peilaa itseään muihin ja rakentaa minuuttaan sekä opettelee hallitsemaan tunne-elämäänsä. Nuoruus on identiteetin kehityksen voimakkainta aikaa. Nuori joutuu irtautumaan lapsuuden perheestä ja totuttelemaan aikuisen rooliin. Hän joutuu tekemään erilaisia valintoja ja toimimaan niiden mukaan. Näin hän muodostaa jatkuvasti kuvaa itsestään. Nuori pohtii omaa maailmankuvaansa ja muodostaa moraalikäsitteitä. (Storvik-Sydänmaa et al. 2012)

Identiteetillä tarkoitetaan käsitystä omasta persoonallisuudesta. Nuorille on tärkeää kuulua johonkin ryhmään, jonka kautta he määrittelevät itsensä esimerkiksi lukiolaisiksi tai skeittareiksi ja niin edelleen. Nuoren identiteetti kehittyy jatkuvasti uusien kokemusten myötä. Kokeilu, testailu ja valikoiminen kuuluvat tähän ikäkauteen, jonka kautta identiteetti jäsentyy ja kirkastuu. Ihastukset, harrastukset, hiusmalli ja mielipiteet voivat vaihdella tiuhaan. Identiteetin rakentaminen ja vanhemmista irtaantuminen tapahtuvat eri aikaan ja eri tavalla, irtaantuminen on kuitenkin välttämätöntä nuoren aikuiseksi kasvamista ajatellen. (Mannerheimin lastensuojeluliitto)

3. JATKO-OPINNOT

Yhdeksännen luokan jälkeen moni nuori miettii jatko-opintoja. Oppivelvollisuuskoulutus päättyy 9. luokkaan (tai 10-luokkaan), jonka jälkeen vaihtoehtoja on useita. Näistä yksi on mm. ammattiopisto, joka on kolmivuotinen koulutus peruskoulun jälkeen. Ammatillinen koulutus on käytännön läheistä ja siitä valmistuu ammattiin. Ammattiopistoon haetaan yhteishaussa peruskoulun jälkeen.

Lukio on kolmivuotinen koulutus peruskoulun jälkeen. Lukio- opinnot ovat yleissivistävää koulutusta, josta voi jatkaa esimerkiksi yliopisto- tai ammattikorkeakouluopintoihin. Lukio- opinnot voi suorittaa nuorena tai aikuisena, kun peruskoulu on käyty. Lukio- opintoja voi suorittaa mm. päivälukiona, joka on erityisesti peruskoulun päättäneille nuorille tarkoitettu. Aikuislukio on tarkoitettu pääasiassa 18 vuotta täyttäneille. Etälukiossa opinnot suoritetaan pääasiassa etäopiskeluna esimerkiksi verkon välityksellä. Opiskelussa hyödynnetään radion ja tv:n etäopiskeluohjelmia sekä erilaista verkkoaineistoa.

Kymppiluokka on tarkoitettu ensisijaisesti peruskoulun 9. luokan päättävälle nuorille, joilla ei ole opiskelupaikkaa. Kymppiluokalla voi korottaa peruskoulun arvosanoja, tutustua työelämään ja eri koulutusvaihtoehtoihin, parantaa mahdollisuuksia päästä opiskelemaan sekä mahdollisesti käydä työharjoittelussa vuoden aikana. Koulutus kestää vuoden, ja siihen haetaan yleensä kevään ja kesän aikana. Oulun kaupunki järjestää perusopetuksen lisäopetusta niille oululaisille nuorille, joilla ei ole opiskelupaikkaa toisen asteen oppilaitoksessa.

Kaksoistutkinto tarkoittaa ammatillista tutkintoa ja ylioppilastutkintoa. Kaksoistutkinnossa valitaan vähintään neljä pakollista ainetta. Useimmissa oppilaitoksissa kaksoistutkinnon suorittaminen kestää 3 vuotta.

Kolmoistutkinto on ammatillinen tutkinto, lukion päättötodistus ja ylioppilastutkinto. Sen suorittaminen kestää 4 vuotta. Kolmoistutkintoon haetaan yhteishaussa pääsääntöisesti omalla koodilla.

Kansanopistot ovat erilaisten säätiöiden, järjestöjen sekä kannatusyhdistysten ylläpitämiä oppilaitoksia. Kansanopistot antavat ammatillista ja yleissivistävää koulutusta. Opiskelija asuvat yleensä opintojensa ajan oppilaitoksen tiloissa. Kansanopistoissa voi opiskella pitkillä opintolinjoilla tai lyhytkursseilla. Taustayhteisönsä ja luonteensa mukaan opistot voidaan jakaa kristillisiin, yhteiskunnallisiin, sitoutumattomiin ja erityisopistoihin. Kansanopistojen linjojen hakuajat ja pääsyvaatimukset ovat opisto- ja linjakohtaisia. Opiskelijaksi haetaan opiston omalla lomakkeella, vapaamuotoisella hakemuksella tai yhteishaussa.

Oppisopimuskoulutuksessa ammatin opiskelu tapahtuu pääosin työpaikalla, mutta työssä oppimista täydennetään teoriaopinnoilla oppilaitoksessa. Oppisopimus on opiskelijan ja työnantajan välinen määräaikainen työsopimus, ja opiskelijalle maksetaan tältä ajalta palkkaa. Oppisopimusopiskelijan täytyy olla vähintään 15-vuotias. Oppisopimuskoulutuksella voi suorittaa ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon, erikoisammattitutkinnon sekä saada tutkintoon johtamatonta ammatillista lisäkoulutusta. Opiskelija itse hankkii oppisopimustyöpaikan, jossa paikallinen oppisopimustoimisto sekä oppilaitos auttavat koulutuksen suunnittelussa sekä käynnistämässä.

Ammattistartti on tarkoitettu nuorille, jotka eivät ole saaneet opiskelupaikkaa peruskoulun jälkeen tai eivät ole tiedä, mitä haluavat opiskella. Ammattistartissa suunnitellaan tulevaisuutta ja tutustutaan työelämään harjoittelujaksojen avulla. Koulutus suunnitellaan opiskelijan omien tarpeiden mukaan ja sen laajuus vaihtelee 20 opintoviikosta 40 opintoviikkoon. Ammattistartti kestää puolesta vuodesta vuoteen ja se järjestetään yleensä ammattikoulun tiloissa. Lisätietoja saa koulutusta järjestävistä oppilaitoksista, opinto-ohjaajilta työ- ja elinkeinotoimistosta.

Todella harvat tietävät nuorena, mitä työtä haluavat aikuisena tehdä. Vain pieni osa 15–16-vuotiaista voi varmasti tietää, mitä haluaa loppuelämänsä tehdä. Alaa voi vaihtaa, ja kaikenlainen opiskelu on hyödyksi. Tärkeintä on, ettei jää paikoilleen. Kokeilemalla voi löytää oman unelma-ammatin alasta, jossa ei ikinä uskonut viihtyvänsä. Oman polun löytämiseen kannattaa ottaa selvää erilaisista ammateista ja aloista. Lukioista ja

ammattikoulusta on paljon tietoa, joiden avulla voi alkaa hahmottamaan mikä kiinnostaa. (Mannerheimin lastensuojeluliitto)

Toisen asteen yhteishaussa haetaan ammatillisiin oppilaitoksiin ja lukioihin. Yhteishaku järjestetään kaksi kertaa vuodessa. Molemmissa hauissa ei ole kaikki linjat mukana-keväällä on monipuolisempi tarjonta kuin syksyllä. Opetushallitus järjestää toisen asteen yhteishaun. Toisen asteen koulutuksesta opintoja voi jatkaa korkea-asteelle, eli ammattikorkeakouluun, yliopistoon ja korkeakouluun. ("Toisen asteen yhteishaku". <www.pointti.info/> 3.3.2014)

4. IDENTITEETIN MERKITYS AMMATINVALINNALLE

Identiteetti on lähellä minäkäsitystä, joka vastaa kysymykseen ”millainen minä olen”. Identiteettiä on ainakin kolmenlaista: minä-identiteetti, sukupuoli-identiteetti ja ammatillinen identiteetti. Kaikki identiteetin osat vaikuttavat toisiinsa ja ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Minä-identiteetti on melko pysyvä kuva omasta itsestä. Sukupuoli-identiteetti tarkoittaa nuoren kuvaa siitä millainen hän on ja haluaa olla naisena tai miehenä. Nuori etsii ammatillista identiteettiään, johon vaikuttavat minä-identiteetti ja sukupuoli-identiteetti. Se, mihin ryhmään nuori kokee kuuluvansa ja mihin hän haluaa jatkossakin kuulua, on keskeistä ammatinvalinnan kannalta. Luodessaan ammatillista identiteettiä, nuori kaipaa entistä enemmän vuorovaikutusta koko yhteiskunnan kanssa. (Mulari 2013)

Nuoruusiässä alkaa tietoinen identiteetin muodostaminen, kun ihminen alkaa elämäkokemukseltaan, ajattelun taidoiltaan ja psyykkisiltä valmiuksiltaan olla siihen kypsä. Kaiken kaikkiaan identiteetin kehittyminen on sidoksissa nuoren sosiaaliseen tilanteeseen. Erilaisten ryhmien kuten oman perheen, ystäväpiirin ja harrastusten tuomien yhteisöjen jäsenyyden vaatimusten ja kokemusten jatkuva yhteensovittaminen kehittää identiteettiä. Ehjän identiteetin kehittymisen kannalta on tärkeää se, että eri tahoilta tulevat ristiriitaiset paineet eivät kasvaisi liian suuriksi. Kasvu ympäristöllä on suuri merkitys ammatinvalinnassa, vaikka nuori ei sitä usein tiedosta. (Martikainen 2007)

Myöhäisnuoruuteen kuuluvat uranvalinta ja ammattiin valmistautuminen sekä yksilöllinen eettisyys ja moraalisuus. Ammatinvalinta on tärkein nuoren elämänrakenteita jäsentävä prosessi. Jotta nuori voi suunnitella ja toteuttaa itsenäistä aikuiselämää, on uranvalinta yksi tärkeimmistä tekijöistä osana emotionaalista riippumattomuutta nuoren elämässä. Koulutusvalintaan vaikuttavat nuorella mm. persoonallisuus, käsitys itsestään, kyvyistään ja taidoistaan sekä kiinnostuksen kohteista. Myös käsitys omista vahvuuksista ja heikkouksista ohjaa nuoren valintoja. Ammatti-identiteetin muotoutumisessa on tärkeää perheestä saadut ammatilliset roolimallit. Nuoren valmiuksiin tehdä uraa koskevia valintoja vaikuttavat olennaisesti hänen ikänsä ja kehitystasonsa. Tutkimuksen mukaan vain kolmasosalla 15-vuotiaista on realistiset

valmiudet tehdä uraa koskevia valintoja. Joidenkin psykologien mukaan nuoret eivät ole vielä lukion jälkeenkään valmiita tekemään ammatinvalintaa. Siksi tästä on tärkeää puhua riittävästi nuorelle. (Kosola 2008)

Ginzbergin (1951) teoriassa on kolme ammatinvalinnan päävaihetta. Ensimmäinen on lapsuuden fantasiavaihe, jossa lapsen ammatilliset ”toiveet” kuvastavat hänen toiveitaan olla aikuinen. Toinen vaihe on n. 11 vuoden iässä, jolloin toiveet tulevasta ammatista saavat uuden sisällön. Tässä vaiheessa toiveet tulevasta ammatista perustuvat asioihin, joissa nuori on kokenut onnistumista. Kolmas vaihe on n. 17 vuoden iässä, jolloin nuori on valmis tekemään realistisia valintoja ammatin suhteen, sillä hän on kypsyynt ottamaan huomioon useita tekijöitä. (Viljanen 2003)

Ammatin valitseminen on nuorelle aivan oma tehtävänsä. Ammatinvalinta suuntaa ajatuksia tulevaisuuteen ja tuo elämään näköaloja. Kyse on yleensä voimaannuttavasta ja positiivisesta asiasta. Nuorelle tulee tunne, että hän voi vaikuttaa siihen, miten hän voi kehittää osaamistaan, mihin mahdollisiin työtehtäviin hänellä on jatkossa mahdollisuus sijoittua ja millaisissa työyhteisöissä toimia. Ammatinvalinnalla on merkitystä myös taloudellisen toimeentulon kannalta. Usein ammatinvalinta koetaan tehtäväksi, johon on latautunut paljon tunnetta, koska ammatillisten unelmien ja haaveiden toteuttaminen on monien tavoitteena. Ammatinvalintaratkaisulla voi osaltaan määrittää omaa ainutlaatuisuuttaan sekä omaa paikkaansa toisten ihmisten joukossa. Onnistuneella ammatinvalinnalla voi olla hyötynä se, että nuori viihtyy alalla pitkään, jopa koko työuransa. Ammatinvalintaratkaisu ei välttämättä synny heti. Monen tarvitsee pitää ennen lopullista valintaa väli vuosi esimerkiksi työelämässä. (Mulari 2013)

5. OPETUS/OHJAUSTILANNE

5.1 Opetus/ohjaustilanteen suunnittelu

Kasvatuksen keskeisiä menetelmiä ovat opetus, ohjaus ja neuvonta. Opetus on vuorovaikutuksellista sekä tavoitteellista toimintaa. Eri-ikäisille oppilaille on ikäkautta vastaavat oppimisen tavoitteet, jolloin oppimisen muodot ja tarkoitukset muuttuvat. Sosiaali- ja terveystieteiden työntekijän työnkuvaan kuuluu usein asiakkaan ohjaus, opetus ja neuvonta. Pitäessä opetustapahtumaa, sen suunnittelussa kannattaa huomioida seuraavat seikat; 1. opetuksen kohde: ikä, tilannetieto ja todellisuus, 2. opetuksen tarve: millainen ja kenellä, 3. opetuksen tavoitteet: sisäiset ja ulkoiset sekä omat tavoitteet, 4. orientaation perusta: opetuksen aihe, eteneminen ja arviointi, 5. opetuksen vaiheet: motivointi, orientointi, uuden opetus, kertaus, harjoittelu, systematisointi (oleellisten tekijöiden painotus), soveltaminen ja arviointi, 6. opetuksen arviointi: opettajan toiminta, oppilaan oppiminen, tavoitteet, sisällöt, menetelmät ja arvioinnin arviointi. (Peltonen 2004)

Ohjauksessa otimme huomioon oppilaiden iän ja sen mukaisen kehitystason. Heillä oli tarvetta tällaiselle ohjaukselle, sillä kouluterveydenhoitajan mukaan oppilaat yleensä saavat melko vähän tietoa ja tukea jatko-opinnoista ja identiteetin kehityksestä. Omana tavoitteenamme oli onnistua motivoimaan oppilaat aiheeseen sekä osallistumaan tunnin kulkuun. Tavoitteenamme oli myös, että tunnin jälkeen oppilaat kokevat saaneensa tarvitsemaansa tietoa ja tukea. Tavoitteena oli, että ohjaustunti etenisi sujuvasti ja mikäli jokin asia ei toimisi, osaisimme luontevasti muuttaa toimintatapaa. Halusimme olla empaattisia, ystävällisiä ohjaajia, jotka huomioivat jokaisen ohjattavan. Tavoitteena oli luoda avoin ilmapiiri ryhmäohjauksessa.

5.2 Opetus/ohjaustilanteen toteutus

Yksi ryhmäohjauksen hyöty on se, että ryhmässä jäsenet saavat toisiltaan vertaistukea, mitä ei yksilöohjauksessa saa. Ryhmäohjausta voidaan käyttää silloin, kun halutaan

tavoittaa mahdollisimman monta ihmistä yhtä aikaa. Olennaisinta on se, että ohjaajan jakamaa viestiä varten on saatu kuuntelemaan ihmisiä, vaikka nämä esiintyisivätkin passiivisina kuuntelijoina. Ohjaajalla on vastuu kokonaan ryhmästä ja ryhmän henki muodostuu ryhmässä käytettävistä toimintatavoista. Ryhmän haasteena on positiivisen, avoimen ja luottamusta synnyttävän tunnelman luominen. (Vänskä ym 2011)

Havainnollistamalla opetusta saadaan oppija ymmärtämään ja hahmottamaan opittava asia. Puhe on tärkein havainnollistamisen keino. Persoonallinen tyyli ja esitystapa lisäävät havainnollistamista. Valmis materiaali toimii puheen tukena ja tiivistelmänä sekä oppijan opettajan toiminnan runkona. Havainnollistamisvälineiden käytön tulee olla kohtuullista, jolloin tulee vielä uutta informaatiota. Aktiivisuus ja vireyys ovat opettajan perusominaisuuksia. Lisäksi keskeisiä tekijöitä ovat erilaisuuden sieto, empaattisuus, tahdikkuus sekä ihmissuhde- ja vuorovaikutustaidot. Itsetiedostuksen lisääntyminen on tärkeää opettajalle ja tätä kertyy elämäkokemuksen ja kriisien kautta. (Peltonen 2000)

Tunnin aluksi tutustuimme toisiimme esittelemällä itsemme. Kysyimme oppilailta, olivatko he jo miettineet jatko-opintoja, ja saaneet tietoa jo eri koulutusvaihtoehdoista. Kysyimme, mitä identiteetti heidän mielestään tarkoittaa ja mitä heillä siitä nousee mieleen. Kerroimme oppilaille, että oikeita ja vääriä vastauksia ei ole. Kirjoitimme heidän vastauksensa taululle, jonka jälkeen kerroimme Power -Point – esityksen avulla identiteetin ja jatko-opintojen yhteydestä. Olimme saaneet esitteitä Oulun ammattiopistoista, jotka jaoimme tunnilla. Näytimme videon kymppiluokasta. Lopuksi oppilaat olisivat saaneet kysellä meiltä vielä aiheesta, mutta heillä ei ollut mitään kysyttävää. Oppitunnin pituus oli noin 45 minuuttia. Oppilaita luokassa oli 19 ja heidän lisäksi tunnille osallistui terveystiedon opettaja.

5.3 Opetus/ohjaustilanteen arviointi

On suoritettava arviointia, jotta voidaan antaa palautetta. Palautteen saaminen koetaan tärkeäksi oppimistilanteessa. Opettaja saa palautetta opetuksensa onnistumisesta ja kehitystarpeesta. Myös itsearviointi on tärkeää. Opetustilanteen jälkeen annettavassa

summatiivisessa arvioinnissa pyritään selvittämään, päästiinkö tavoitteisiin ja miten niihin päästiin. (Peltonen 2000) Ohjauksesta voidaan arvioida esimerkiksi sitä, onko se toteutunut asiakaslähtöisesti eli miten ohjauksessa toteutuu yksilön itsenäisyys ja itsemääräämisoikeus, riippumattomuus eli se, että ohjaus perustuu yksilön omiin tavoitteisiin eikä syrji ketään, luottamuksellisuus ja tasa-arvoiset mahdollisuudet. Arvioinnissa voidaan arvioida aktiivista osallistavaa ohjausta ja sitä, että ohjaustilanteessa näkyvät mm. ohjaajan ystävällisyys, empatia ja yhdenmukaisuus. Ohjaaja voi itsearvioinnissaan pohtia, onko hän mahdollistanut ohjattavien osallistumisen sekä antanut aikaa, tilaa ja kunnioitusta ohjattavalle. (Vänskä ym 2011)

Tunnin lopuksi pyysimme oppilailta sekä opettajalta palautteen. Palautteisiin pyysimme heitä kirjoittamaan mitä hyvää tunnissa oli sekä mitä kehittämisehdotuksia. Tunnin toteutuksesta teimme myös itse arvioinnin. Saimme tunnista paljon hyvää palautetta oppilailta sekä opettajalta. Pääasiassa oppilaat pitivät tunnista ja sen sisällöstä. Heidän mielestään tunti oli mukava ja rento. Oppilaiden mielestä aiheemme oli mielenkiintoinen ja he saivat lisää tietoa eri jatko-opintovaihtoehdoista. He saivat myös uusia ajatuksia jatko-opintojen suhteen. Heidän mielestään olimme valmistaneet hyvän materiaalin tuntia varten ja esiintyminen oli selkeää. Oppilaat pitivät myös siitä, että he saivat itse pohtia mitä identiteetti tarkoittaa. Tunnilla näyttämämme video kymppiluokasta oli myös pidetty.

Kehitettävää tunnissa oppilaiden mielestä oli se, että olisimme voineet edetä asioissa hitaammin. Asioiden toistamista oli heidän mielestään myös jonkin verran. Oppilaat olisivat halunneet kuulla enemmän meidän omia kokemuksiamme. Palautteessa tuli myös ilmi, että joku olisi halunnut saada enemmän tietoa yliopistosta ja eri ammateista, joku toinen taas enemmän tietoa lukiosta. Eräässä palautteessa tuli ilmi, että asioiden järjestys olisi voinut olla toisenlainen.

Tunnilla mukana ollut opettaja antoi hyvää palautetta siitä, että olimme tehneet hyvän tuntisuunnitelman. Hyvänä asiana hän piti myös sitä, että aloitimme tunnin oppilaita aktivoivalla kysymyksellä, joka oli hänen mielestään aika vaikea, mutta saimme oppilaat hyvin vastaamaan. Hänen mielestään materiaali oli monipuolista ja ajantasaista

sekä esiintyminen oli luonnollista. Kehitettävänä asiana opettaja piti sitä, että olisimme voineet kysellä oppilaiden tietoja enemmän.

Omasta mielestämme tunti sujui odotettua paremmin. Ennen tunnin pitoa hieman jännitimme, mutta jännitys meni ohi kun saimme tunnin alkuun. Tunnin pitoa helpotti se, että olimme hyvin valmistautuneet tunnin pitoon. Hyvää oli myös se, että olimme itse valmistaneet hyvän materiaalin, sekä olimme hankkineet esitteitä eri jatko-opintopaikoista. Olimme positiivisesti yllättyneitä siitä, kuinka hyvin oppilaat osallistuivat tunnin kulkuun. Alussa rohkaisimme ja kannustimme heitä osallistumaan. Pyrimme ottamaan kaikki oppilaat huomioon tunnilla. Mielestämme esiintyminen oli luontevaa ja roolit jakoutuivat keskenään hyvin. Haastavinta oli aikataulun arviointi ja siinä pysyminen, mutta onnistuimme siinä hyvin. Mielestämme kehitettävää oli esimerkiksi siinä, että olisimme voineet edetä hitaammin Power-Point-esityksessä sekä esityksen aikana osallistaa oppilaita enemmän.

6. PROJEKTIN TARKOITUS JA TAVOITE

Toiminnallisen projektityön tarkoitus on, että tekijä kykenee yhdistämään ammatillisen ja teoreettisen tiedon ammatilliseen käytäntöön. Usein toiminnallisissa projektitöissä riittää teoreettiseksi näkökulmaksi jokin alan käsite. Teoria kannattaa rajata jotenkin keskeisten käsitteiden käyttöön. (Airaksinen & Vilka 2003, 16)

Projektin tavoitteiden tulisi olla saavutettavia ja realistisia. Tavoitteet antavat perussuunnan projektille koko sen elinkaaren ajan. Projektin tavoitteiden asettamisessa keskitytään muotoilemaan riittävän rajattu ongelma, jotta se voidaan ratkaista yhdellä projektilla. Projektilla saavutetun tuloksen arviointi on mahdollista vain, kun niitä verrataan tavoitteisiin. Yhteistyössä etsitään kaikkia osapuolia hyödyttävä tavoite. Selkeän tavoitteen tulee olla selkeästi ja täsmällisesti ilmaistu. (Nikkilä & Paasivaara & Suhonen 2008, 123–124.)

Tämän kehittämistehtävän tarkoituksena oli toteuttaa ohjaustunti Haukiputaan yläkoulun 8-luokkalaisille jatko-opinnoista ja 14–16-vuotiaan nuoren identiteetin kehityksestä. Tavoitteena oli, että 8-luokkalaiset saavat tukea, kun he pohtivat identiteettiään ja samanaikaisesti tulevaisuuttaan eri jatko-opintopaikoissa. Toimme esiin, että myös kouluterveydenhoitaja voi tukea heitä näissä asioissa. Tavoitteena oli myös, että 8-luokkalaiset saavat monipuolista ja ajankohtaista tietoa eri jatko-opintomahdollisuuksista.

7. PROJEKTIN RAJAUS, LIITTYMÄT JA ORGANISOINTI

Kun tehtävälle on löydetty aihe, alkaa aiheen rajaamisen vaihe. On tarkennettava, mitä haluaa tehdä ja mitä haluaa tietää. Joskus voi olla ongelmallista kuinka tarkkarajainen ja täsmällinen aiheen tulisi olla. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 81) Rajasimme projektin terveystiedon tunnin pitämiseen. Tunnin sisällön materiaalit jäivät kouluterveydenhoitajan käyttöön. Oppitunnin suunnitelman kävimme läpi kouluterveydenhoitajan kanssa. Hankimme esitteitä ja muuta lisämateriaalia eri kouluilta, joihin 8-luokkalaiset mahdollisesti jatkavat peruskoulun jälkeen.

Organisaatio joka on hyvin ympäristönsä kanssa kommunikoiva, on oppimiskykyinen, tiedostava ja päämäärähakuinen. Organisaatioiden tulee hankkia kriittistä tietoa useista eri lähteistä. Tiedon pitäisi välittyä säännöllisesti riittävän pieninä annoksina, koska pienellä kritiikillä on korjaava vaikutus. (Paasivaara & Suhonen & Nikkilä 2008) Meidän lisäksi organisaatioon kuuluivat ohjaajamme Anne Puro ja Raija Luutonen. Haukiputaan yläkoulun yhdyshenkilönämme toimi terveydenhoitaja Mia Markus.

8. PROJEKTIN TOTEUTTAMISEN JA TYÖSKENTELYN KUVAUS

Projektityö on ryhmätyötä, jossa ryhmäläiset viestittävät säännöllisesti toisilleen. Projektin onnistumisessa tärkeää on ryhmädynamiikka, jossa yhteistyö toimii. Projektin toteutusvaiheen aikana rooleilla on suuri merkitys. (Paasivaara & Suhonen & Nikkilä 2008) Kehittämistehtävämme toteutettiin ryhmätyönä. Työskentelytavoista olimme puhuneet usein koulussakin. On tärkeää että ryhmähenki on toimiva ja halusimme työskentelyssä panostaa siihen ottamalla toisen ajatukset huomioon. Koko organisaation voimin tuotimme laadukkaan projektin, jossa vältimme mahdolliset riskit. Projektin toteutusvaiheita olivat ohjaustilanteen suunnittelu, toteutus ja arviointi (Kappale 5).

9. TULOSTEN JA PROSESSIN ARVIONTI

Keskeinen asia projektin onnistumisen kannalta on sen jatkuva arviointi ja tuotettavan tiedon hyödyntäminen. Arvioinnin tarkoituksena on, että koko organisaatio huomaa projektin solmukohdat, sekä asiat joissa projektissa on onnistuttu. Arvioinnin avulla saadaan uutta tietoa ja hyödynnetään sitä projektissa. (Paasivaara & Suhonen & Nikkilä 2008)

Projektin eri vaiheissa tulisi saada arviointia, jolloin se helpottaa projektissa työskentelyä ja on yksi keino projektinohjauksessa. Arviointia tulisi tehdä monesta eri näkökulmasta. Jotta projektissa päästään asetettuihin tavoitteisiin ja mahdollisista ongelmista selvittään matkan varrella, hyvä arviointi on siinä yksi apukeino. Se tuo ymmärrystä projektin eri alueiden onnistumisiin ja epäonnistumisiin. (Hyttinen 2006, 11–13.) Arviointia pyysimme oppilailta ja terveystiedon opettajalta. Lisäksi teimme itsearviointin ohjatusta tunnista.

10. EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Projektin tekemisessä tulee vastaan useita eettisiä kysymyksiä. Eettisesti hyvä työ edellyttää, että tutkimuksen tekemisen aikana noudatetaan hyvää tieteellistä käytäntöä. Seuraavia pääperiaatteita tulisi ottaa huomioon projektia tehdessä: plagioinnin eli suoran lainaamisen välttäminen, tutkimustuloksia ei tulisi kaunistella, eikä sepitellä, raportoinnin tulee olla selkeää ja huolellista. On erittäin tärkeää että eettiset näkökohdat huomioidaan työtä tehdessä. Tämä on vaativa tehtävä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 23)

Kehittämistehtävää tehdessä panostimme siihen että eettiset näkökohdat tulee huomioitua. Työskentelyssä pyrimme käyttämään uusinta tietoa sekä välttämään suoraa plagiointia ja suhtauduimme löydettyyn tietoon kriittisesti. Tällä tavoin saimme luotettavan ja huolellisesti tehdyn projektin aikaiseksi. Työssämme noudatimme kehittämistehtävän ohjeita ja toimimme eettisten periaatteiden mukaisesti.

Luotettavuus ja pätevyys ovat projektin arviointijärjestelmän osaprosesseja. Pätevyys tarkoittaa sitä, että tieto, joka on hankittu ja analysoitu, on nimenomaan sellaista jota on ollut tarkoituskin kerätä. Luotettavuutta voidaan mitata keräämällä systemaattista palautetietoa asiakkailta. (Paasivaara, Suhonen & Virtanen 2011.) Kehittämistehtävässämme noudatimme vaitiolovelvollisuutta, ja keräsimme palautetta etenkin ohjaustilanteessa. Projektisuunnitelman hyväksytimme ohjaavilla opettajilla ennen ohjaustuntia. Tunnille valmistamissamme materiaaleissa oli juuri sellainen tieto, jota olimme tarkoittaneetkin kerätä ohjaustuntia varten. Yhteistyökumppanimme kanssa sovimme hyvissä ajoin ohjaustunnin ajankohdasta ja sen sisällöstä.

11. POHDINTA

Kehittämistehtävän kautta syvensimme oppimistamme erilaisten ohjaustuntien pitämisessä sekä ohjausmenetelmien käytössä. Mikäli työskentelemme joskus kouluterveydenhoitajana, tämä oli hyvää harjoitusta tulevaa työtä varten, sillä kouluterveydenhoitajan työhön kuuluu terveydenedistämisen tuntien pito. Työmme aihe oli mielestämme tärkeä, sillä nuoret tarvitsevat myös terveydenhoitajan tukea tehdessään tällaisia isoja päätöksiä elämässään, kuten ammatinvalinta on. On tärkeää antaa nuorille lisää tietoa jatko-opinnoista ja identiteetin merkityksestä ammatinvalintaan sekä siitä, että terveydenhoitaja voi myös tukea heitä tarvittaessa.

Alkuun koimme kehittämistehtävän aloittamisen haasteelliseksi, koska saimme hyvin niukasti tietoa koululta kehittämistehtävän tekemisestä. Kehittämistehtävän toteutus sujui ongelmitta ja pysyimme aikataulussa vaikka ohjeistus kehittämistehtävän tekemisestä tuli myöhään. Yhteistyö ohjaavien opettajien kanssa sujui hyvin ja saimme heiltä tukea ja palautetta projektisuunnitelmastamme aika ajoin. Kun saimme suunnitelman hyväksytyksi, pystyimme alkamaan työstää projektiraporttia. Yhteistyö käytäntöön oli sujuvaa ja saimme aikataulut sopimaan hyvin. Ohjaustunti koululla sujui suunnitelmien mukaan ja saimme sieltä hyvää palautetta. Oppilaat kokivat, että he saivat tunnin myötä lisää uutta tietoa aiheesta. Koimme myös itse tunnin pitämisen mielekkääksi ja onnistuneeksi.

Parityöskentely sujui mielestämme ongelmitta ja saimme sovitettua aikataulut yhteen. Olimme ennestään tuttuja, joten tunsimme toistemme työskentelytavat. Tämä auttoi kehittämistehtävän tekemisessä. Näin tehtävän työstäminen oli tehokasta. Valmistamamme materiaalin valmistamisessa ja ohjaustunnin suunnittelemisessa oli otettava huomioon 8-luokkalaisten ikätaso ja kehitys. Etsimämme teoria vahvisti tätä. Hyvin tehdyn projektisuunnitelman jälkeen oli helppo toteuttaa ohjaustunti ja työstää lopullinen projektiraportti.

Kehittämistehtävä oli yksi oppimiskokemus muiden tehtävien joukossa ja sen tekeminen oli kohtuullisen pitkä projekti. Haluamme kiittää kaikkia

yhteistyökumppaneitamme, ohjaavia opettajia ja käytännön yhteistyössä auttaneita kouluterveydenhoitajaa ja terveystiedon opettajaa.

Lähteet:

Aalberg & Siimes, 1999. Lapsesta aikuiseksi. Nemo.

Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009. Tutki ja kirjoita. Kariston kirjapaino Oy, Hämeenlinna

Hyttinen, Nina 2006. Arviointi avuksi projektityöhön. Sininauhaliitto, ARVI-projekti. Helsinki.

Kosola, Anne-Mari 2008. Nuorten koulutusvalinnat –abiturienttien käsityksiä ja kokemuksia koulutusvalinnasta. Pro Gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto. Luettu 25.2.2014 osoitteesta:
<<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/80284/gradu03303.pdf?sequence=1>>

Mannerheimin lastensuojeluliitto. Nuortennetti. Ei opiskelupaikkaa. Luettu 30.11.2013 osoitteesta: <http://www.mll.fi/nuortennetti/koulu_ja_tyo/peruskoulun-jalkeen/ei-opiskelupaikkaa/>

Mannerheimin lastensuojeluliitto. Nuortennetti. En tiedä, mitä haluan tehdä. Luettu 30.11.2013 osoitteesta: <http://www.mll.fi/nuortennetti/koulu_ja_tyo/peruskoulun-jalkeen/en-tieda-mita-haluan-tehda/>

Mannerheimin lastensuojeluliitto. Nuortennetti. Lukio vai ammattikoulu? Luettu 30.11.2013 osoitteesta: <http://www.mll.fi/nuortennetti/koulu_ja_tyo/peruskoulun-jalkeen/lukio-vai-ammattikoulu/>

Mannerheimin lastensuojeluliitto. Nuortennetti. En tiedä, mitä haluan tehdä. Luettu 21.1.2014 osoitteesta: <
http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/15_18-vuotias/persoonallisuus_ja_tunne-elama/>

Martikainen, Liisa 2007. Minä nuori nainen. Painettu EU:ssa.

Mulari, Marjatta 2013. Tietoisien ammatinvalinnan opas. Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu.

Paasivaara, Suhonen & Nikkilä 2008. Innostavat projektit. Silverprint, Sipoo

Paasivaara, Leena & Suhonen, Marjo & Virtanen, Petri 2011. Projektijohtaminen hyvinvointipalveluissa. Tallinna: Tallinna Raamatutrükikoda.

Peltonen, Hannu 2000. Kasvattajana sosiaali- ja terveysalan ammattiteissa. Tammer-paino Oy, Tampere.

Peltonen, Hannu 2004. Kasvattajana sosiaali- ja terveysalan ammattiteissa. Tammer-paino Oy, Tampere

Pointti. Toisen asteen yhteishaku. Luettu 3.3.2014 osoitteesta:
<http://www.pointti.info/opiskelu/yhteishaut/toisen_asteen_yhteishaku>

Rissanen 2002. Projektilla tulokseen. Kustannusosakeyhtiö Pohjantähti, Jyväskylä

Storvik-Sydänmaa, Talvensaari, Kaisvuori ja Uotila. 2012. Lapsen ja nuoren hoitotyö. Sanoma Pro.

Viljanen, Anne 2003. Lukiolaisen nuoren minäkäsityksen ja itsetunnon tukeminen ohjauksen avulla. Pro Gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Luettu 26.2.2014 osoitteesta:

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18047/URN_NBN_fi_jyu-2005101.pdf?sequence=1>

Vilkkä & Airaksinen 2004. Toiminnallinen oppinäytetyö. Tammi, Tampere

Vänskä, Kirsti; Laitinen-Väänänen, Sirpa; Kettunen Tarja; Mäkelä, Juha 2011.
Onnistuuko ohjaus? Edita Prima, Helsinki.

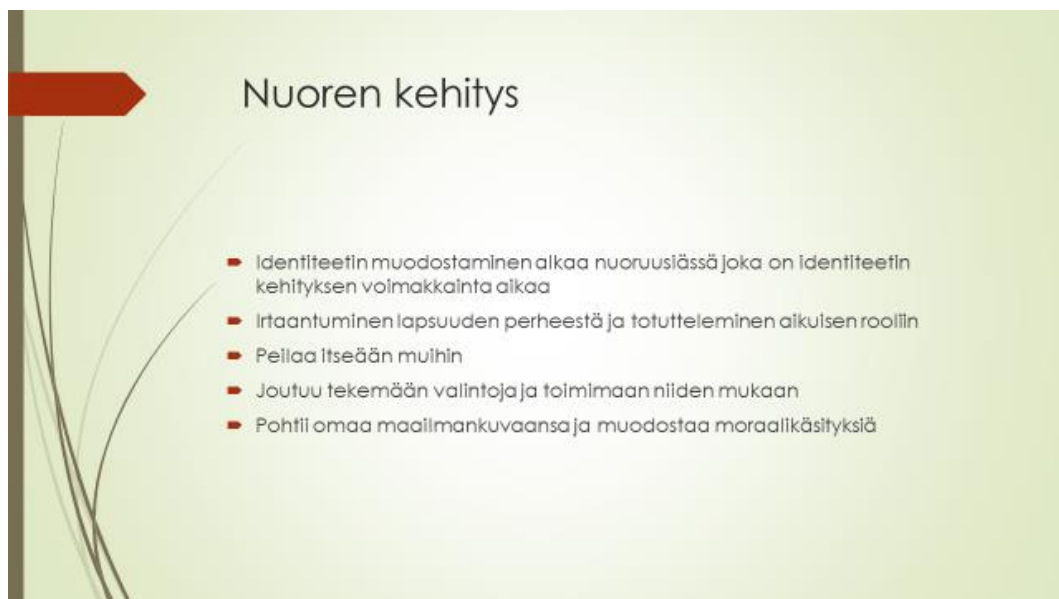
Liite 1 Hankkeistussopimus

Liite 2 Power-Point – esitys

Identiteetin merkitys ammatinvalintaan

Senja Niskasaari & Annilina Pennanen
2014

Nuoren kehitys

- Identiteetin muodostaminen alkaa nuoruusiässä joka on identiteetin kehityksen voimakkainta aikaa
- Irtaantuminen lapsuuden perheestä ja totutteleminen aikuisen rooliin
- Pelaa itseään muihin
- Joutuu tekemään valintoja ja toimimaan niiden mukaan
- Pohtii omaa maailmankuvaansa ja muodostaa moraalikäsitteitä

- Tärkeää kuulua johonkin ryhmään esimerkiksi luokka
- Kokeilu, testailu ja valikoiminen kuuluvat tähän ikäkauteen
- Ihastukset, harrastukset ja mielipiteet voivat vaihdella tiuhaan

Identiteetti – millainen minä olen?

- "Kuka minä olen, mitä oikeastaan asioista ajattelen ja mihin suuntaan elämässä haluaisin mennä?"
- Ammatti-identiteetti
- Minä-identiteetti
- Sukupuoli-identiteetti

Ammatinvalintaan vaikuttavat

- Persoonallisuus, käsitys itsestään, kyvyistään ja taidoistaan sekä kiinnostuksenkohteet
- Nuoren vahvuudet ja heikkoudet
- Perheestä saadut ammatilliset roolimallit
- Ikä ja kehitystaso
- Perhe, ystäväpiiri ja harrastustoiminta
- Kasvuympäristö

Ammatinvalinta

- Suuntaa ajatuksia tulevaisuuteen ja tuo elämään uusia näköaloja
- On voimaannuttava ja positiivinen asia
- Taloudellinen toimeentulo
- Ammatilliset unelmat ja haaveet
- Oma ainutlaatuisuus ja paikka muiden joukossa
- Valinta ei välttämättä synny heti
- Erilaisia ammatinvalintatestejä voi tehdä esim. nettissä